

پویشی در توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی با محوریت

زنان (با تأکید بر سیره زنان هم عصر پیامبر ﷺ)

حسنات بیانی *

چکیده

توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی به معنای تبلیغ و گستردن اندیشه حاکم بر نظریه انقلاب اسلامی است. هدف از انقلاب اسلامی ترویج ارزش‌های اسلامی و مقابله با اندیشه‌های طاغوتی است. لذا ترویج گفتمان این انقلاب منجر به گسترش اسلام و ارزش‌های انسانی آن خواهد شد.

در انقلاب اسلامی حضرت محمد ﷺ زنان نقش مهمی را ایفا کردند. آنان در خانه به عنوان مربی کودکان، ارزش‌های اسلامی را به نسل‌های بعد انتقال دادند و در اجتماع هم‌چون مردان، حضور فعالانه داشتند.

لذا زنان به عنوان نیمی از نیروی فعال اجتماع می‌توانند دوشادوش مردان در حوزه‌های مختلف خانواده و اجتماع در روند تبلیغ گفتمان انقلاب اسلامی مؤثر واقع شوند. شرط این حضور گسترده رعایت عفاف و حجاب است.

واژگان کلیدی: گفتمان انقلاب اسلامی، زنان، پیامبر اسلام ﷺ، تبلیغ.

---

*. کارشناسی ارشد کلام اسلامی جامعه المصطفی ﷺ العالمیه، عضو گروه مطالعات و تحقیقات زنان افغانستان.

مقدمه

زنان نیمی از اعضای جامعه انسانی را تشکیل می‌دهند. لذا در تغییرات جامعه، رشد و تعالی و یا سقوط آن مؤثرند. برخلاف اندیشه‌های متحجرانه در باب نقش زنان در جامعه و تأثیرگذاری آنان در گفتمان‌های مطرح اجتماعی، در انقلاب اسلامی ایران زنان نقش بسیار محوری داشتند. نقش تربیتی و ایثار مادران در شهادت فرزندان‌شان، تجربه حضور فعالانه و قدرتمندانه زنان در انقلاب اسلامی و استمرار آن، و نقش اول بانوان در پیدایش این انقلاب موجب توجه جهانیان به انقلاب اسلامی و بالاخص به اسلام شد. به جرأت می‌توان گفت که یکی از پارامترهای عمده صدور انقلاب اسلامی حضور و نقش زنان بوده است. این پژوهش با رویکرد تاریخی و نگاه به سیره زنان معاصر پیامبر اسلام ﷺ سعی در تعیین دامنه تأثیرگذاری زنان مسلمان دارد تا به مدد آن حدود نقش‌آفرینی زنان در ترویج گفتمان انقلاب اسلامی را مشخص کنیم.

ضرورت

انقلاب اسلامی، روند پیروزی حق‌طلبان و اثبات‌گر وعده‌های الهی در غلبه حق بر باطل است. تلاش برای ترویج این گفتمان، سعی برای گسترش پیام آزادی بخش اسلام است. در پناه گسترش اندیشه اسلامی، انسان‌ها از یوغ طاغوت و اندیشه‌های طاغوتی رها شده و در جهت تعالی و رشد انسانی حرکت خواهند کرد.

زنان به عنوان نیمی از نیروی فعال جامعه می‌توانند در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی بخصوص در زمینه ترویج و تبلیغ آن مؤثر باشند. معین کردن حدود مباح فعالیت زنان، تعیین-کننده محدوده نقش‌آفرینی زنان در توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی خواهد بود.

سؤالات تحقیق

- ۱) نقش زنان در جامعه اسلامی و انقلاب اسلامی پیامبر اکرم ﷺ چه بود؟
- ۲) آیا حضور اجتماعی زنان معاصر پیامبر ﷺ از سوی ایشان امری مقبول تلقی می‌شد؟
- ۳) معیارهای حضور اجتماعی زن در اسلام چیست؟

۴) نقش آفرینی زنان در توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی در چه حوزه‌هایی قابل تصور است؟

پیشینه بحث

کتاب مختلفی در زمینه حضور سیاسی و اجتماعی زنان در اسلام نگاشته شده است. اکثر این کتاب‌ها با رویکرد حدیثی، احادیث و روایات مختلف تاریخی را گردآوری و دسته‌بندی کرده‌اند.

مانند کتاب: نقش سیاسی و اجتماعی زنان در تاریخ اسلام، انقلاب اسلامی و انقلاب حضرت مهدی علیه السلام نوشته حبیب زمانی محبوب و کتاب زن، دین، سیاست نوشته زهرا آیت‌اللهی.

نویسندگان برخی کتاب حضور اجتماعی زنان را تحلیل کرده بودند و گاه نظرات متضادی در باب کیفیت و حدود این حضور بیان کرده بودند. مانند کتاب اسلام و تفاوت‌های جنسیتی نوشته حسین بستان که نویسنده علی‌رغم پذیرش اولیة حضور اجتماعی در نهایت با رویکردی سختگیرانه عملاً آن را محکوم می‌کرد.

در این پژوهش سعی شده تا با رویکردی تاریخی، با توجه به سیره زنان معاصر پیامبر صلی الله علیه و آله حدود حضور اجتماعی زنان و در نتیجه دامنه تأثیر آنان در ترویج گفتمان انقلاب اسلامی مشخص شود.

واژه شناسی

گفتمان

در فرهنگ فارسی معین، واژه گفتمان چنین ترجمه شده است: (گُ ت) (امص). گفت‌وگو، مباحثه. (فرهنگ معین، زیل واژه به نقل از سایت واژه یاب)

در اصطلاح علوم انسانی گفتمان به معنای تولید معنا از خلال روابط میان واژه‌ها و کلمات و عناصر متنی و جایگزینی آن‌ها با معادل‌ها است (شهرکی، ۱۳۸۷)

در تعریف دیگری گفتمان بیان مجموع اندیشه‌ها و دیدگاه‌های حاکم بر یک مسأله است، البته گفتمان با جنبه فاعلی یک چهارچوب زبانی سروکار دارد، که طی آن طی آن فاعل خبر و یا راوی (توسعه‌گر، متولیان توسعه، طراحان پروژه توسعه بعنوان یک متن) می‌تواند بنحو آگاهانه و یا ناآگاهانه‌ای بر ساختار زبان تأثیر گذاشته؛ آن را در کنترل خویش درآورند. (همان). در این مقاله مقصود از گفتمان انقلاب اسلامی، بیان اندیشه‌ها و دیدگاه‌های حاکم بر نظریه انقلاب اسلامی از سوی معتقدان آن، یعنی جامعه مسلمان است.

و نیز مراد از توسعه و ترویج گفتمان، همانگونه که از واژگان آن برمی‌آید، تبلیغ و رواج دادن اندیشه انقلاب اسلامی در سطحی فراتر است.

سیره

سیره در زبان عربی بر نوع و کیفیت عمل دلالت می‌کند. از سیره به معنای رفتن، سیر کردن در زمین، حرکت کردن، گذشتن و عبور کردن می‌آید. (ابن منظور، بی‌تا: ج ۶، ۴۵۳).

سیره در اصطلاح در معانی متعددی به کار رفته است. برخی سیره‌شناسان آن را به معنای طریقه و حالت دانسته که برگرفته از معنای لغوی آن است. (طباطبایی، ۱۳۸۷: ج ۱۴، ۱۹۹)

برخی دیگر نیز سیره را برابر با تاریخ و ثبت وقایع تاریخی قرار داده‌اند (ملک زاده، ۱۳۹۲: ۲۱)

اما برداشت عمومی از سیره ذکر حوادث و سرگذشت افراد می‌باشد که سیره‌های تدوین یافته گواه بر این است.

مقصود ما از سیره در این نوشتار، سبک خاص رفتار افراد - زنان - هم‌عصر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌باشد که در تاریخ بیان شده است. تقریر پیامبر بر این سیره، نشان‌دهنده اباحت آن است.

انقلاب اسلامی

در تعاریف مشهور از انقلاب به مؤلفه‌هایی نظیر دگرگونی بنیادین و ساختاری، تغییر نهادها، جابه‌جایی نخبگان، خشونت و بی‌نظمی و... برمی‌خوریم. (پناهی، ۱۳۹۱: صفحات مختلف) اما وقوع انقلاب اسلامی ایران که یکی از رین پدیده‌های تاریخ در قرن بیستم بوده

و در زمره مهم‌ترین جنبش‌های سیاسی - اجتماعی به‌شمار می‌آید، تعاریف موجود و نیز نظریه‌های انقلاب را به چالش کشید و ضرورت ارائه تعریف جدیدی از انقلاب را به دنبال آورد. رهبر معظم انقلاب می‌فرماید:

انقلاب یک تفسیر اسلامی و الهی است. ما انقلاب را یک تحول اخلاقی، فرهنگی و اعتقادی می‌دانیم که به دنبال آن‌ها تحول اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و آنگاه رشد همه جانبه ابعاد انسان‌ها می‌آید. (شفیعی، ۹).

لذا مراد از انقلاب اسلامی، تحول بزرگ اخلاقی و فرهنگی و اعتقادی است که در بطن توده‌ها رخ می‌دهد و در نهایت موجب تحولات بزرگ در جامعه می‌شود. (طاهایی، ۱۲۲)

نتیجه چنین انقلابی رشد و تعالی انسان است.

رئوس اندیشه انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی مردم ایران این پیام را به دنیا عرضه کرد که بسیج‌کننده‌ترین ایدئولوژی‌ها اسلام است و اسلام مکتبی است که نه تنها توانایی سازماندهی یک مبارزه عظیم را دارد، بلکه در دوران پیچیده عصر ماشینی با همه معارضه‌ها و تضادهایی که سیاست‌های جهانی دارد، قادر به حل مشکلات جامعه و اداره آن بوده و بقا و ماندگاری‌اش را تضمین می‌کند.

اصول انقلاب اسلامی

نظر به اینکه انقلاب اسلامی زیربنای فعالیت خود را اسلام و قوانین خدا قرار داده است، مثل خود اسلام دارای احکام ثابت و متغیر بوده و هست. بنابراین با تکیه بر اصل توحید می‌توان موارد زیر را جزء اصول انقلاب به‌شمار آورد:

پایبندی به اسلام و قرآن؛ دفاع از محرومان و مستضعفان؛ عدم گرایش به قدرت‌های شرقی و غربی؛ تحقق عدالت اجتماعی؛ تعلیم و تربیت اسلامی؛ نفی سلطه و حاکمیت ظالمانه قدرت‌های زورگو؛ عدم خوف و هراس از تهدیدات قدرت‌های مادی و امیدواری به نصرت و امداد الهی؛ تکریم انسان به معنی واگذاری حقیقی حق تصمیم‌گیری و تعیین سرنوشت به

انسان؛ فراهم سازی راه کمال‌جویی و تقرّب انسان به خدا و جلوگیری از منحصر و محدود سازی او در خواہش‌های جسمی و جنسی.

حاصل سخن این‌که همه مسائلی که به عنوان مبانی اندیشه سیاسی اسلام به حساب می‌آیند، در زمره اصول انقلاب اسلامی به‌شمار می‌روند.

اهداف انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی ایران نیز از ابتدا آرمان‌ها و اهداف مشخصی را برای خود ترسیم نمود و رهبر و ملت از آغاز تاکنون در جهت دستیابی به آن‌ها از هیچ کوششی فروگذار نکرده‌اند. برخی از آرمان‌ها و اهداف انقلاب اسلامی به دیدگاه مقام معظم رهبری عبارتند از: عدالت خواهی؛ تربیت و تزکیه انسان و در نتیجه جامعه‌سازی بر مبنای آن؛ تشکیل نظام توحیدی و تلاش برای دستیابی به سعادت دنیوی و اخروی؛ دستیابی به حیات طیّبه؛ برخورداری از رفاه، امنیت، دانش، عزت سیاسی، استقلال اقتصادی و رونق تجاری؛ حاکمیت اسلام و قرآن در زندگی بشر؛ تکریم انسان و نفی فقر و فساد و تبعیض و در نتیجه احساس خوشبختی و سعادت؛ باز گرداندن عزّت اسلامی به مسلمانان.

علاوه بر موارد یادشده، اهداف دیگری نظیر استقلال، آزادی، رشد معنوی، تعالی مادی، ایجاد محیط امن و باکرامت و... نیز جزء اهداف انقلاب به حساب می‌آیند. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید:

دین یک نظام اجتماعی به بشر ارائه می‌کند و نه فقط یک سلسله عبادات و عادات. هرچند عبادات و عادات نیز انباشته از روح زندگی و در جهت همان نظام است و این نظام اجتماعی مبتنی بر همان جهان‌بینی است و ساخته به شکل آن است. آزادی و برابری انسان‌ها، عدل اجتماعی، خودآگاهی افراد جامعه، مبارزه با کژری و زشتی، ترجیح آرمان‌های انسانی بر آرزوهای شخصی، توجه و یاد الهی، نفی سلطه‌های شیطانی و دیگر اصول اخلاقی و دینی است.

ضرورت ترویج گفتمان انقلاب اسلامی

در دیدگاه مقام معظم رهبری، انقلاب یک ضرورت طبیعی بر اساس سنت‌های الهی بود. ایشان می‌فرمایند:

انقلاب ما و حرکت ما اسلامی است. از جهت دیگر برای مردم دنیا امروز بسیار می‌تواند آموزنده باشد و به عنوان یک تجربه ملموس و عملی مطرح بشود. انقلاب ما از باب انطباق با سنت‌هایی که در قرآن برای نهضت‌ها و تحولات جهانی و تحولات اجتماعی ذکر شده، از جهت انطباق با این پیشگویی‌های قرآن و قوانینی که ذکر می‌کند و سنن الهی نیز اسلامی است. تفسیر و تحلیل قرآن نسبت به تحولات اجتماعی عمیقاً مغایر با تحلیل و تفسیری است که مکاتب مادی ذکر می‌کنند. در قرآن کریم برای تحولات مادی یک اصول و نقاط عطف و انگیزه‌ها و اهرم‌ها و عوامل دیگری ذکر شده، غیر از آنچه که در تحلیل‌ها و تفسیرهای مادی وجود دارد. ما نگاه می‌کنیم می‌بینیم عیناً آنچه در انقلاب ما اتفاق افتاد منطبق بر همین تفسیرها و تبیین‌های الهی است که سنن آفرینش را برای ما بیان می‌کند.

از این سخنان و گفتارهای گذشته در باب اندیشه انقلاب اسلامی ضرورت تلاش برای ترویج این گفتمان مشخص می‌گردد. تلاش برای ترویج این گفتمان، سعی برای گسترش پیام آزادی بخش اسلام است. در پناه گسترش اندیشه اسلامی، انسان‌های از یوغ طاغوت و اندیشه‌های طاغوتی رها شده و در جهت تعالی و رشد انسانی حرکت خواهند کرد.

توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی با محوریت زنان (با تأکید بر سیره زنان هم‌عصر پیامبر ﷺ)

برای بررسی راه‌های توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی با محوریت زنان ابتدا باید حوزه تأثیر زنان در جامعه بررسی شود. برای بررسی دامنه تأثیرگذاری زنان باید دید که بانوان در چه حدی اجازه حضور اجتماعی دارند تا آنگاه، مؤثر واقع شوند.

بررسی سیره زنان هم‌عصر پیامبر نشان خواهد داد زنان جامعه در بحبوه انقلاب بزرگ اسلامی پیامبر اکرم ﷺ چه نقش‌هایی را ایفا کرده‌اند. هر چه دامنه حضور اجتماعی گسترده‌تر باشد، دامنه تأثیر نیز افزایش می‌یابد. از سویی تقریر پیامبر خود مؤیدی بر چگونگی آن سیره

و رفتار خواهد بود. لذا در نهایت می‌توان به صورت تقریبی دریافت که حدّ مجاز در حضور اجتماعی زنان - دامنه و نحوه - در عصر پیامبر، چیست.

با توجه به الگو بودن سیره نبی و اصحاب و معاصران نبی، آنجا که تقریر یا تأیید پیامبر را به دنبال داشته است، می‌توان از حاصل این پژوهش در جهت تحدید دامنه و نحوه تأثیرگذاری زنان در توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی استفاده کرد.

الف) خانواده

زنان در خانواده عنصری اساسی هستند. خانواده نهادی است متشکل از دو هسته اولیه شامل زن و مرد که در کنار یکدیگر به پرورش و تربیت نسل آینده می‌پردازند. نقش سنتی زن در چنین نهادی حضور در منزل و نگهداری و تربیت کودکان است، همانطور که نقش سنتی مرد کار در بیرون در منزل و تهیه امورات مورد نیاز خانواده است. با توجه به این دسته‌بندی، واضح است که تأثیرپذیری کودکان از مادر بسیار زیاد است و مادر می‌تواند اندیشه‌ها و باورهای خاصی را به کودک تلقین کند.

حضرت زهرا علیها السلام پس از ازدواج با امام علی علیه السلام در خانه جهادی دشوار را برعهده داشت. ایشان در تربیت فرزندان می‌کوشید و سعی می‌کرد تا آن‌ها را ظلم‌ستیز بار بیاورند. نقل شده است که هنگام بازی با حسن علیه السلام او را بالا می‌انداخت و می‌گفت:

اشبه اباک یا حسن اخلع عن الحق الوسن

واعبد الهأ ذا منن و لا توال ذالاحن (مناقب آل ابی طالب، ج ۳، ص ۳۸۹)

پسرم حسن، شبیه پدرت باش و از حق ریسمان ظلم را برکن، خداوند صاحب نعمت را عبادت کن و صاحبان ظلم را دوست مباش. (آیت‌اللهی، ۱۳۸۰: ۵۱).

حضرت امام خمینی^(۶) نیز در این مورد چنین فرمودند:

صلاح و فساد از دامن‌های شما و از تربیت شما و از مدرسی که شما در آنجا اشتغال دارید،

از آنجا شروع می‌شود. (خمینی، ۱۳۷۰: ۲۴۱).

اجتماع

اصل تکلیف و مسئولیت‌پذیری انسان در قرآن مجید بدون قید و مطلق بیان شده است و اختصاص به زن یا مرد ندارد. لازمهٔ مسئولیت‌پذیری در جامعهٔ انسانی فعالیت اجتماعی است. لذا فعالیت اجتماعی برای زن و مرد ثابت است. آیاتی از قرآن که امر تکلیف مشترک امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند (آل عمران: ۱۰۴) و آیات جهاد که عام مطرح شده‌اند (انفال: ۷۴) مؤید این نظر هستند. (شیرخانی، ۱۳۹۱: ۱۱۳).

سنت نبوی نیز در این زمینه اطلاق دارد و نشان می‌دهد تکالیف اعم از اجتماعی و... شامل زن و مرد می‌شود. (همان، ۱۵۸). به بیان دیگر زنان در بحبوهٔ انقلاب اسلامی حضرت محمد ﷺ و نیز در دوران حکومت اسلامی تحت مدیریت ایشان نقش نسبتاً پررنگی را در جامعه داشته داشته‌اند.

در تاریخ ثبت شده است که حضرت محمد ﷺ خطاب به خدیجهٔ کبریؓ و حضرت علیؓ مشارکت سیاسی و اجتماعی را وظیفهٔ الهی می‌داند. (بحار، ج ۷۷، س ۲۹۴) لذا دیدگاه کلی اسلام در مورد مشارکت سیاسی زنان و مردان ثابت است و آن را وظیفهٔ هر مسلمانی اعم از زن و مرد می‌داند. (بستان، ۱۳۸۸: ۱۸۴).

نمونه‌هایی از حضور اجتماعی زنان معاصر پیامبر ﷺ پذیرش

حاکمیت

موضوع مقبولیت مردمی در اعمال حاکمیت معصومان و ولی فقیه اهمیت خاص دارد. به عنوان مثال، حضرت علیؓ تا زمانی که رضایت مردم را احراز نکرد حاضر نشد زمام حکومت را به دست گیرد (زمانی، ۱۳۹۰: ۲۴) نتیجه اینکه رضایت مردم در پذیرش حاکمیت حاکمان اسلامی نقش اساسی دارد و اعمال ولایت آنان را عملی می‌سازد. زیرا آنان اگر در وفاداری به حکومت اسلامی سستی نشان دهند و متحد نگردند و حاکمان نتوانند حکومت الهی را برپا دارند، مسئولیت عمده‌ای از این کوتاهی برعهده آن‌هاست و باید در برابر خدا پاسخگو باشند. (همان، ۲۵ و ۲۶).

در تاریخ اسلام شاهد حضور پررنگ بانوان از همان ابتدای انقلاب اسلامی حضرت محمد ﷺ هستیم. حضرت خدیجه ع.ا.س. به عنوان اولین زن مسلمان با ایشان بیعت بست و اعلام وفاداری کرد. در بیعت‌های مختلفی که افراد با ایشان داشتند زنان نیز حضور داشتند و به عنوان اعضای جامعه اسلامی با ایشان پیمان وفاداری می‌بستند. برای مثال در بیعت عقبه ثانی (بحار، ج ۱۹، ۲۶-۲۷)، بیعت و صلح حدیبیه (ارشاد مفید، ۶۰-۶۲) بیعت در فتح مکه (بحار، ج ۶۳، ۱۱۷) و بیعت در غدیر خم (بحار، ج ۹۴، ۱۱۲) زنان نیز حضور داشتند.

حضور فعالانه و مستقیم زنان هم‌دوش با مردان چیزی نیست که در تاریخ اسلام به چشم نیاید. در بسیاری از موارد زنان در مبارزات پیشرو بوده‌اند و اسباب تشجیع مردان را فراهم می‌کردند. (صفری، ۱۳۷۴: ۶۲).

حتی در تاریخ جنگ‌های پیامبر ﷺ می‌بینیم که زنانی برای آبرسانی، پرستاری از مجروحان و مداوای آنان، تهیه غذا برای رزمندگان و انتقال اجساد شهدا به پشت جبهه فعالیت داشته‌اند. بانوانی که تاریخ نام آنان را ثبت کرده است از جمله حضرت زهرا ع.ا.س.، ام‌سنان، ام‌سلیط، معوذ، ام‌عطیه انصاری و ... (بحار، ج ۴۱، ۳) شرایط جنگی دشوارترین شرایط حضور اجتماعی است. زیرا هر لحظه شهادت یا اسارت محتمل است.

حضور در میدان جنگ که از سخت‌ترین شرایط و متزلزل‌ترین وضع سیاسی برخوردار است نشان‌دهنده این است که زنان می‌توانند و اجازه دارند در سخت‌ترین شرایط حضور اجتماعی داشته باشند.

امام خمینی (ع) در مورد حضور اجتماعی زنان می‌فرمایند:

زنان باید در مقدرات اساسی مملکت دخالت نمایند، شما زنان باید مملکت را بسازید (مصطفوی، ۱۳۸۲: ۱۰۵).

کیفیت حضور اجتماعی زن در اسلام

با توجه به آنچه گذشت، واضح شد که نقش زنان در استمرار انقلاب اسلامی و پیشبرد اهداف آن بسیار گسترده است. دامنه حضور اجتماعی زنان در اسلام بسیار وسیع است و به وسعت همین دامنه، زمینه نقش‌آفرینی آنان در حیطه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی از جمله

در توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی گسترده است. هر آنچه از روش‌های تبلیغ اندیشه اسلامی - متصور است از خطابات و مناظرات و فنون مختلف تبلیغ برای زنان نیز قابل اجرا است.

اسلام برای حضور اجتماعی زن و اختلاط زن و مرد که ناشی از آن است، قواعدی را وضع کرده است. این قواعد که به عفاف و حجاب مشهور هستند ضامن سلامت روابط بین زن و مرد نامحرم هستند.

نتیجه

این پژوهش نگاهی داشت به توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی با محوریت زنان با تأکید بر سیره زنان معاصر پیامبر اسلام^۷. هدف این پژوهش تعیین محدوده تأثیرگذاری زنان بوده است. با مشخص شدن محدوده تأثیر زنان می‌توان حدود کلی نقش زنان در توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی را تعیین کرد.

زنان در عصر پیامبر در دو حوزه خانواده و اجتماع مؤثر واقع می‌شدند. در تاریخ اسلام از حضرت زهرا نام برده شده است که در تربیت فرزندان خود براساس اندیشه‌های اسلامی می‌کوشید. بدین ترتیب نسلی معتقد و متأثر از اندیشه اسلامی در دامن زنان مسلمان پرورش یافت.

حضور اجتماعی زنان مسلمان نیز همواره پر رنگ بوده است و هم‌دوش مردان مسلمان فعالانه و مستقیم، نقش آفرینی می‌کردند. در تاریخ اسلام از زنانی نام برده شده است که در جنگ‌های مسلمین با کفار شرکت می‌کردند. جبهه جنگ به عنوان سخت‌ترین شرایط حضور اجتماعی متصور است. برداشت کلی از این حضور می‌تواند این باشد که هرگاه حضور در چنان شرایط دشواری مباح و حتی ممدوح بوده است، حضور اجتماعی در شرایط غیر جنگی به طریق اولی مباح و ممدوح است. در باب کیفیت حضور زنان در جامعه، اسلام قوانین خاص خود را دارد که به عفاف و حجاب معروفند. عفاف قانون مشترک بین زنان و مردان مسلمان است که در جامعه با یکدیگر اختلاط دارند و حجاب اختصاص به بانوان دارد.

در نهایت می‌توان این‌گونه بیان کرد که تبلیغ گفتمان انقلاب اسلامی توسط زنان، اولاً در خانواده و از طریق تربیت اولاد ممکن است و در ثانی در اجتماع و با حضور اجتماعی زنان. در مورد دوم می‌توان هر نوع فعالیتی را که برای تبلیغ اسلام اعم از مناظرات و خطابات و فنون مختلف تبلیغ وجود دارد را برای زنان، به شرط رعایت عفاف و حجاب متصور شد و هیچ محدودیتی در این زمینه وجود ندارد.

پیشنهاد

پیشنهاد می‌شود زمینه‌های فرهنگی و سیستمی برای حضور اجتماعی زنان، در جامعه اسلامی فراهم شود تا زنان مسلمان هم‌پای مردان بتوانند در راه توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی قدم بردارند. جامعه اسلامی باید از تمام ظرفیت‌های خود برای انتقال باورهای الهی استفاده کند.

ایجاد تشکل‌ها و احزاب خاص زنان می‌تواند باعث شود تا زنان مسلمان فعالیت‌های سیاسی خود را ساماندهی کنند و اولاً در روند تصمیم‌گیری‌های حکومت اسلامی مؤثر باشند و در ثانی در جهت افزایش آگاهی‌ها و حساسیت‌های عمومی نسبت به مسائل و مشکلات زنان و راهکارهای مناسب برای آن‌ها، اقدام کنند.

منابع:

- شهرکی، آرمان، مفاهیم و اصطلاحات انسان‌شناسی توسعه(۱): «گفتمان انسان‌شناسی و فرهنگ، ۹، آبان ۱۳۸۷، بازیابی شده در ۲۱ اسفند ۱۳۸۸ وب‌گاه <http://anthropology.ir/node/1420>.
- شفیعی، احمد؛ انقلاب اسلامی از منظر رهبر معظم انقلاب اسلام، مجله حصون، بهار ۱۳۸۵- ش ۷، از ۳۲ تا ۴۷.
- طاهایی، سید جواد؛ مقدمه‌ای بر اندیشه انقلاب اسلامی: ظرفیت‌های پنهان، مجله سوره اندیشه «فروردین و اردیبهشت و خرداد ۱۳۸۸ - شماره ۴۲، از ۱۲۰ تا ۱۲۳.
- ابن منظور، محمد بن مکرّم، لسان العرب، ج ۶، بیروت: دار احیاء، چاپ سوم، بی تا.
- طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۱۴، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۷.
- ملک‌زاده، محمد، سیره سیاسی معصومان در عصر حاکمیت جور، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۲.
- پناهی، محمدحسین، نظریه‌های انقلاب: وقوع، فرآیند و پیامدها، تهران: سمت، ۱۳۹۱.
- آیت‌اللهی، زهرا، زن، دین، سیاست، تهران: سفید صبح، ۱۳۸۰.
- بستان (نجفی)، حسین؛ اسلام و تفاوت‌های جنسیتی در نهادهای اجتماعی، تهران: دفتر امور بانوان وزارت کشور، ۱۳۸۸.
- شیرخانی، علی، زن در فقه سیاسی شیعه، تهران: علیون، ۱۳۹۱.
- صفری، فاطمه، الگوی اجتماعی پایگاه و نقش زن مسلمان در جامعه اسلامی بر اساس دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)، تهران: مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۴.
- مصطفوی، فریده و جعفری، فاطمه، زن از منظر اسلام، قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۲.
- خمینی، روح‌الله، صحیفه نور، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۷۰.

مقالات

- بیانی، حوری، مبانی نظری اخلاق جنسی در سیره معصومین علیهم‌السلام

— مورخ ۱۳۹۳/۶/۷

<http://razavi.aqr.ir/portal/home/?news/187102/274305/435496>

دو فصلنامه علمی - تخصصی مطالعات پژوهشی زنان
پویایی در توسعه و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی...

